

เทศน์เช้า วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๔

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

วันนี้มันจะเป็นวันสิ้นปีเนาะ วันสิ้นปี เวลาของนี่ของเรา เห็นไหม เรามีของ ถ้าของเราตก หายเรายังหาของนั้นเจอได้บ้าง บางทีมันก็หาเจอไม่ได้ แต่ในวันเวลาไปมันจะหายไปอีก ๑ ปี แล้วเราจะหาคืนมาอีกไม่ได้ ของเราหายไปนะ เรายังมีโอกาสได้พบได้เจอ แต่บางอย่างมันก็ไม่เห็น ไม่เจอ แต่เวลามันหายไป ๑ ปีมันหายไปแล้วหาไม่เจอ หาไม่ได้ มันผ่านไปแล้ว ถ้ามันผ่านไป แล้วนี่ชีวิตเราเราได้ระลึกคิดไหม?

สิ่งที่มีค่า เรามีค่าแต่ว่าแก้ว แหวน เงิน ทองมีค่า แล้วถ้าชีวิตนี้มีค่าล่ะ? แล้วชีวิตนี้มันล่วงไปๆ เห็นไหม ปีนี้จะผ่านไป ถ้าปีนี้จะผ่านไป นี่มันหายไปแล้ว แล้วเรียกกลับมาไม่ได้ สิ่งที่เราเรียกกลับมาไม่ได้ ถ้าเรามีสติ องค์กรสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาปรินิพพานนะ

“ภิกษุทั้งหลาย เธอจงพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาทเถิด โลกนี้จะไม่ว่างจากพระอรหันต์เลย”

การพิจารณาสังขารด้วยความไม่ประมาท แต่เราประมาทในชีวิต เห็นไหม เราประมาทในชีวิตของเรา แต่เราไปหาสิ่งที่เป็ปัจจัยเครื่องอาศัย สิ่งนี้เป็นของสมมุติทั้งหมดแหละ สิ่งที่เป็นสมมุติมันก็เป็นจริงตามสมมุติ ถ้าเป็นจริงตามสมมุตินะ ชีวิตของเรา เราต้องมีหน้าที่การงาน เราต้องหาอาหาร หาปัจจัย ๔ เครื่องอยู่อาศัย ถูกต้องไหม? ถูก

คนเราเกิดมามันก็มีชีวิต มันต้องมีอาหารดำรงชีวิตทั้งนั้นแหละ เทวดา อินทร์ พรหม เขาก็มีอาหารของเขา มีอาหารดำรงชีวิตใช่ไหม? นี่เลี้ยงชีพชอบ ถ้าเลี้ยงชีพชอบมันก็เป็นสิ่งที่เป็สัมมาอาชีพะ เวลาพระปฏิบัติเลี้ยงชีพชอบ เลี้ยงความรู้สึคนึกคิดนะ นี่ชีวิตคือไออุ่น ตั้งอยู่บนกาลเวลา ไออุ่นคือพลังงาน พลังงานตั้งอยู่บนกาลเวลา กาลเวลาที่มันขยับมันต้องมีชีวิตการดำรงของมัน

ฉะนั้น สิ่งที่จะชีวิตนี้มันต้องดำรงอยู่ แล้วเราเกิดมาเราจะไม่หาสิ่งที่เป็นปัจจัยเครื่องดำรงชีวิตนี้ เราเป็นคนไม่มีสติหรือ? เรามีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์นะ ฉะนั้น เราต้องหาปัจจัยเครื่องอาศัยเพื่อดำรงชีวิต นี่เป็นสมบัติของโลก แต่สมบัติของธรรมล่ะ? ถ้าสมบัติของธรรมนะ สมบัติของธรรม เราเกิดเป็นชาวพุทธ พบพุทธศาสนา สมบัติของธรรมนะเราจะมีกรรมร่วมเย็นเป็นสุขใจหัวใจของเรา เราจะมีหลักมีเกณฑ์ในหัวใจของเรา ถ้าเรามีหลักมีเกณฑ์ในหัวใจของเรา นี้เราจะเห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์แล้ว

นี่ถ้าเป็นปัจจุบัน เห็นไหม อดีต-อนาคตเป็นปัจจุบัน ปัจจุบันคือสัมมาสมาธิ คือจิตตั้งมั่น ถ้าจิตตั้งมั่นของมันได้มันจะเกิดปัญญา เกิดสิ่งที่เราแสวงหา เราค้นคว้ากันอยู่นี้ ที่เราจะค้นคว้ากันอยู่นี้เราพยายามแสวงหาของเรา เพื่ออะไรล่ะ? เพื่อเป็นความจริงของเรา แล้ววันนี้เวลามันผ่านไปๆ เด็กเล็กเด็กน้อยก็อยากโตขึ้นมา อย่างนี้เขาแสวงหา ถ้ายังเขาคิดว่าเขาโตขึ้นมาแล้วเขาจะมีความสุขของเขา

นี่คนเราคนเฒ่าคนแก่ เห็นไหม เวลามันก็ผ่านไป คุณต้นไม้ละ ต้นไม้เวลาเขาโค่นมัน เขาควงรอบปีของมัน เขารู้ว่าต้นไม้หนึ่งวงรอบปีมันกี่ปีๆ ต่อวงรอบหนึ่ง นี่อายุของมัน อายุของต้นไม้เขาได้ อายุของจิตล่ะ? แต่ละภพ แต่ละชาติ แต่ละภพ แต่ละชาติ มันหมุนเวียนไปๆ นี่มันเป็นจริต เป็นนิสัย ภพชาติหนึ่งวงรอบหนึ่ง ภพชาติหนึ่งก็วงรอบหนึ่ง ต้นไม้เขายังรู้วงรอบของมันได้ รู้ชีวิตของมันได้

เวลาเกิดไฟป่านะมันเผาผลาญต้นไม้ทั้งหมดเลย ป่าทั้งป่านั้นราบเรียบไปหมดเลย เห็นไหม แต่เวลาถ้าฝนตกนะ ฝนตก พืชพันธุ์ธัญญาหารมันจะงอกงามของมันขึ้นมาใหม่ นี่ป่ามันจะเกิดขึ้นมาใหม่ นั่นสิ่งที่มันไม่มีชีวิตใจ เรายังเห็นมันได้นะ แต่ชีวิตเราล่ะ? วัฏสงสาร นี่เราจะหมุนไปในวัฏสงสาร คูสิปีเก่าปีใหม่หมดไปเป็นปีๆ หนึ่ง ชีวิตมันหมดไป เวลามันตายไปมันไปไหน? นี่วัฏสงสารมันมี ถ้าวัฏสงสารมันมี สิ่งวัฏสงสาร วัฏสงสารคือว่าวัฏฏะ วิวัฏฏะ

ถ้าวิวัฏฏะนี้เราจะพยายามของเราให้ออกไปจากวัฏฏะ ให้ออกไปจากวัฏฏะ ไม่มีสิ่งใดบังคับข่มขู่ในหัวใจนั้น แต่ถ้ามีวัฏฏะอยู่มันยังเวียนตายเวียนเกิด เห็นไหม วงรอบของต้นไม้ วงรอบนะ นี่วงรอบของต้นไม้ที่เราไปถึงอายุขัยของมัน นี่มันสิ่งที่ไม่มีความมีชีวิต เวลามันตายไปนะ มันมีชีวิตแต่ไม่มีวิญญาณครอง แต่เรามีวิญญาณครอง เรามีความรู้สึกนึกคิด เราแสวงหาของเรา เพื่อประโยชน์คุณงามความดีของเรา

ถ้าประโยชน์คุณงามความดีของเราะ นี่เราจะเห็นคุณค่าของมันไง เห็นคุณค่าของกาลเวลา เห็นคุณค่าของชีวิต เวลาธรรมะบอกว่าไม่มีกาล ไม่มีเวลา นี่ไม่มีกาล ไม่มีเวลา เรียกร้องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม ไม่มีกาล ไม่มีเวลา นี่ปฏิบัติเมื่อไหร่มันก็ได้เมื่อนั้น ไม่มีกาล ไม่มีเวลา สัจธรรมมันเป็นความจริงของมัน แต่กาลเวลา เห็นไหม กาลเวลาเพราะเราเกิดมาแล้ว เรามีโอกาสของเราไง

ถ้าโอกาสของเรา เราปล่อยให้กาลเวลามันล่วงไปๆ ล่วงไปๆ นะ แล้วก็หมดอายุขัยไป พอหมดอายุขัยไป สิ่งที่ได้มาเราก็หาสมบัติของโลก สมบัติที่ต้องแสวงหากัน เวลาคนเขามองเงาจิตใจของคนเห็นแต่ของเป็นวัตถุ สิ่งที่เป็นวัตถุที่เจอจางกันได้ แต่เวลาค่าของน้ำใจนะเรามีความรู้สึกนึกคิดถึงกัน

คูสิเวลาหมู่คณะ เห็นไหม การเชื่อมเยียนกัน การดูแลกัน นี่ญาติกันโดยธรรม ถ้าญาติกันโดยธรรมนะ มันสนิทชิดเชื่อกันยิ่งกว่าญาติโดยสายเลือด ญาติโดยสายเลือดบางที่เขายังไม่ดูแลกันเหมือนญาติโดยธรรม ญาติโดยธรรมเขาดูแลกัน เขาเป็นทิพย์ถึงกัน เขาเป็นห่วง เขาอาลัยอาวรณ์ต่อกัน นี่เขายังช่วยเหลือเจอจางกันได้ สิ่งนี้เป็นค่าของน้ำใจ

ถ้าค่าของน้ำใจ ถ้าจิตใจเป็นสาธารณะ จิตใจเรามีคุณค่า มันจะปล่อยวางเข้ามาเห็นคุณค่าของเรา ถ้าจิตใจเรา เราเบียดเบียนตัวเอง อึดอัดขัดข้องไปหมด มีแต่ความทุกข์ร้อนไปหมด มันเผาผลาญในหัวใจ แล้วก็มีทุกข์ใจ มีความน้อยใจ มีความน้อยเนื้อต่ำใจ คิดอะไรคิดแต่เบียดเบียนตนเอง แต่ถ้าจิตใจมันเป็นสาธารณะ นี่คิดถึงเขา ถ้าคิดถึงเขาก็คิดถึงตนเองนั่นแหละ ถ้าคิดถึงตนเองนะ เบียดเบียนตนเองแล้วก็เบียดเบียนเขาด้วยแหละ

ถ้าคิดถึงเขา เห็นไหม คิดถึงเขาๆ คิดถึงสิ่งที่เป็นสาธารณะ จิตใจเป็นสาธารณะ นี่มันไม่มีอะไรเบียดเบียนในหัวใจ ถ้าไม่เบียดเบียนในหัวใจ จิตถ้ามีสติปัญญาขึ้นมา มันจะทำความสงบของใจเข้ามา นี่วงรอบของต้นไม้ วงรอบของอายุของมัน นี่เราจะรู้ของเราไง ถ้าจิตเราสงบเข้าไป เห็นไหม บุญเพณิวาสนาสุตติญาณ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาย้อนอดีตชาติไป บุญเพณิวาสนาสุตติญาณ จตุปปาตญาณ อาสวักขยญาณ

นี่เวลาวงรอบ เห็นไหม เวลาจิตสงบเข้ามา จิตสงบเข้าไป เข้าไปถึงข้อมูลเดิม นี่วงรอบของจิตที่ได้สร้างมา ตั้งแต่เป็นพระเวสสันดรไป ตั้งแต่อดีตชาติไป ตั้งแต่ไปไม่มีต้นไม่มีปลาย ย้อนไปไม่มีที่สิ้นสุด สิ่งนี้ย้อนกลับมา ดึงกลับมาเป็นปัจจุบัน แล้วพอเป็นปัจจุบัน พอจิตมันสงบ

ลึกเข้าไป ถ้าจิตมันยังมีแรงขับอยู่ มันต้องมีจุดอุปาทาน มันต้องไปของมันอยู่ มันยังไป วงรอบ
ที่มันสร้างสมมา นี่บุพเพนิวาสานุสติญาณ แล้วถ้าไม่มีปัญญาของเราชำระล้างมันจะไปต่อไป
ข้างหน้า

ถ้ามันไปต่อไปข้างหน้า เห็นไหม นี่มันยังเป็นอดีต-อนาคตที่มันต้องส่งเสริมกัน มันต้อง
ส่งต่อกัน พอมันส่งต่อกันนี่ย้อนกลับมาอีก ย้อนกลับมาสู่ความสงบของใจคือปัจจุบัน ผู้ที่
ปัจจุบัน อาสวักขณญาณมันเข้าไปชำระ ชำระที่ไหน? ต้นไม้มันมีชีวิต มันไม่มีวิญญาณครอง นี่จิต
ติดมันมีชีวิต มันมีความรู้สึกนึกคิด มันไม่เคยตาย นี่สิ่งนี้มันยังไปของมัน ย้อนกลับมาอาส
วักขณญาณทำลายตัวมัน พอทำลายตัวมัน นี่ที่ว่าพระอรหันต์ไม่มีภพ คำว่าไม่มีภพคือไม่มีจิต พอ
ไม่มีจิตคนถึง ไม่มีจิต

อย่างเช่นว่าจิตบริสุทธิ์ๆ อันนี้เป็นสมมุติใจ สมมุติที่เราเห็นกันเป็นวัตถุ เป็นสิ่งของที่เรา
เห็นได้ แต่ถ้าเป็นนามธรรมเราเห็นไม่ได้ แต่เวลาบอกว่าเป็นจิต มันเป็นที่ที่เป็นสัญญาอารมณ์ที่
เรารู้ได้ว่าจิตสะอาด จิตบริสุทธิ์เรารู้ได้ แต่มันเป็นภาษา ในเมื่อมีคำพูดมันเป็นภาษา พอเป็น
ภาษามันเป็นสมมุติ พอเป็นสมมุติแล้วมันแย้งได้ แต่ถ้าไม่มีสิ่งใดเลยละ? ภาวสวะ จิตติด พอ
ทำลายจิตติดไปแล้วมันเหลืออะไร?

อาสวะเหติ จิตตานิ วิมุจจิสฺสูติ น้อาสวะสันไป จิตนี้เป็นผู้วิมุตติ ถ้ามันวิมุตติไปแล้วมัน
เหลืออะไร? มันไม่เหลือสิ่งใดเลย ถ้าไม่เหลือสิ่งใดเลย แล้วสิ่งที่ในปัจจุบันนี้ ในความรู้สึกนึก
คิดนี้เราทำกันได้นะ เวลาเราเป็นสัญญาอารมณ์ เห็นไหม ว่าง คิดให้มันว่าง มันว่างหมด แล้วใคร
รู้ว่าว่างละ? นี่มันละเอียดไปอีกชั้นหนึ่ง ถ้าเรามีอารมณ์ความรู้สึก มีความคิดเราก็คือในความคิด
เราจับต้องได้ เวลามันปล่อยความคิดแล้ว มันปล่อยความคิดแล้วมันเหลือสิ่งใด?

ถ้ามันเหลือสิ่งใด เราคิดให้มันว่างมันก็ไม่เหลือสิ่งใดเลย แต่ถ้ามันมีสตินะ มันต้องให้มันว่าง
ในตัวมันเอง ถ้ามันว่างในตัวมันเอง ใครเป็นคนรู้ว่าว่าง พอรู้ว่าว่าง นี่จิตติด นี่ตัวที่รับรู้ เห็นไหม
เธอจงมองโลกนี้เป็นความว่าง แล้วกลับมาถอนใจผู้รู้ ใจผู้ที่ไม่แบกหาม ผู้ที่ยึดติดอยู่ นี่ ถ้ามันทำ
ตรงนี้ได้ นี่ใจมันทำของมัน ถ้ามันมีอาสวักขณญาณจะย้อนกลับมาที่นี้

ฉะนั้น สิ่งทีล่องเลยไปแล้ว เห็นไหม วันเวลาล่องไปแล้วละ ใครจะเรียกร่องขนาดไหน
มันก็กลับมาไม่ได้ แต่เวลาวันคืน วันคืนสมมุติว่ามีดวงสว่าง มันมีมืดกับสว่าง สว่างกับมืด นี่วันคืน
ล่องไปๆ กาลเวลามันก็เป็นกาลเวลาอยู่ที่นี้แหละ แต่ใครที่ได้อายุมา คนแก่ คนเฒ่า คนอายุมาก

ขึ้น กาลเวลามันก็ล่วงไปแล้ว นี่เวลามันก็เป็นแบบนี้ โลกเป็นแบบนี้ โลกนี้เป็นอินไทย แต่จิตติ
จิตมันมียุคมีคราว

ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ถึงที่สุดแล้วนะจิตนี้ก็ต้องพลัดพรากจากร่างกายนี้ไป นี่
เป็นสังขาร เป็นความจริง ชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด แล้วเราเกิดมาชีวิตหนึ่ง เราจะหาสิ่ง
ใดเพื่อประโยชน์กับเรา หาสิ่งใดเพื่อประโยชน์กับเรา ประโยชน์กับโลกเราก็มองเห็นอยู่ เห็นๆ
กันอยู่นี้ แต่ประโยชน์กับธรรมล่ะ? ถ้าประโยชน์กับธรรม เห็นไหม นี่ครูบาอาจารย์เทศนาว่าการ
ก็เป็นของครูบาอาจารย์ แล้วจิตใจเราล่ะ? จิตใจเราเอาอะไรเป็นแก่นสาร

นี่สิ่งที่เป็นแก่นสาร นี่ปัจเจกตั้ง สันติภูมิจิต จิตมันรู้ของมัน ใจมันรู้ของมัน ตัวความรู้จริง
ของในหัวใจใครจะมาแย้งชิงไม่ได้ ใครจะมาพาลิกแพลงไม่ได้ แต่สัญญาอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด
มันเกิดดับ พอมันเกิดดับเราก็สงสัยในความคิดเราเอง เวลาเขามาโต้แย้งนะ นี่เราก็โต้แย้งเขา
ไม่ได้นะ ในความคิดเราเอง เราก็สงสัยในความคิดเราเอง แล้วเวลาคุยกันแล้ว ไอ้ความคิดมันก็
น่าสงสัยเข้าไปใหญ่

แต่ถ้ามันย้อนกลับมา เห็นไหม นี่เราเองเราพิจารณา ชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕
ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกซ์ ทุกซ์ไม่ใช่ชั้น ๕ แม้แต่ความคิดเรา เราก็เข้าใจได้ เราปล่อยวางได้ นี่ใน
ความคิดเรา เราเข้าใจได้ เราปล่อยวางได้ แล้วเราไปคุยกับความคิดของคนอื่น ความคิดของเขา
เราเคยปล่อยวางมาแล้ว เราอธิบายให้เขาเข้าใจได้ แต่ถ้าความคิดเราไม่เคยปล่อยวาง เราไม่เคย
ปล่อยวางความคิดเรา แล้วเขาก็มีความคิด เอาความคิดกับความคิดคุยกัน เราก็สงสัย เขาก็สงสัย
มันเป็นความสงสัย ก็สงสัยกันไปอยู่นะ ไฟป่ามันเผาไปหมดนะ ชีวิตนี้คือสูญเปล่าไง มันจะไม่มี
สิ่งใดเป็นแก่นสาร ถ้าเราเป็นแก่นสารนะ นี่เป็นปัจเจกตั้ง สันติภูมิจิต เป็นความจริงนี้ถูกต้อง

ซั่มสากัจฉา เอตัมมังคลมุตตมัง เวลาการสนทนาธรรมเป็นมงคลอย่างยิ่ง เห็นไหม นี่สิ่ง
ที่สนทนาธรรมเป็นมงคลอย่างยิ่ง มงคลอย่างยิ่งถ้ามันเป็นสังขระความจริง นี่มันมีข้อเท็จจริงที่เรา
จะอธิบายได้ แต่ถ้าไม่มีข้อเท็จจริง ว่างๆ ว่างๆ ว่ากันไป ชีวิตนี้สูญเปล่านะ กาลเวลามันหมุน
ของมันไป นี่เวลามันพุดถึงนะ คนเรา ๑๐๐ ปี ๑๐๐ กว่าปีนี่ตายไปๆ มันผ่านไปๆ เราตั้งสติไว้
เพื่อประโยชน์กับเรา ประโยชน์กับชีวิตนี้ นี่เราทำเพื่อเรานะ เวลาชีวิตนี้จะพลัดพรากเป็นที่สุด
เราอาลัยอาวรณ์ เวลาปลุขณตาย ตายเพราะชั้น นี่ชั้นฆราวาส มารมันเบียดเบียนไป มันบีบบังคับ
ในหัวใจไป ถ้าชั้น ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ชั้น ๕ ชั้น ๕ ไม่ใช่ทุกซ์ ทุกซ์ไม่ใช่ชั้น ๕ นี่เรา

ปล่อยวางมันหมดแล้ว ถ้ามันปล่อยวาง เห็นไหม เวลาตายไปฉันไม่ใช่ฉันมาร นี่ฉันเป็น
ภาระที่เราดูแลมัน เราสละมันตั้งแต่เรารู้เท่ามันแล้ว

ฉะนั้น เวลาเราจะตายนะเราจะโบกมือลา มัน เห็นไหม เราจะโบกมือลา มัน เราจะม
สติปัญญา เราไปด้วยที่ไม่ใช่มารมันเบียดเบียนไป นี่เวลามันผ่านไปเป็นเรื่องของมัน แต่จิตใจถ้า
มันชำระแก้ไข เวลามันจะล่องไป ผ่านไป มันจะโบกมือลา นะ

“มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา เราจะไม่ดำริถึงเจ้าอีกแล้ว เจ้าจะเกิดบนหัวใจของ
เราไม่ได้เลย”

นี่มารมันจะตามใจดวงนั้นไม่ทัน เห็นไหม มันโบกมือลา แล้วก็พอกันที แต่ถ้าเรายัง
ไม่ได้แก้ไข นี่กาลเวลามันผ่านไป แต่จิตใจของเรามันทุกข์ร้อน แล้วมันก็จะเบียดเบียนเราไป ปี
หน้าก็จะเป็นปีใหม่ ปีใหม่ก็จะแสวงหา จะยึดมันกันต่อไป ปีนี้มันก็ผ่านไปแล้ว กาลเวลามันผ่าน
ไป แต่ชีวิตนี้ยังคงอยู่ แล้วเวลาจิตมันตายไปนะ นี่เวลาจิตมันตายไป เวลาเราตายไปจิตมันตาย
ไหม? มันก็จะหมุนเวียนต่อไป กาลเวลาอะไรกับมันล่ะ? ไม่มีเลย แต่กาลเวลาในปัจจุบันนี้เรา
ดูแลได้ เราพัฒนาได้ เราแก้ไขได้ ชีวิตนี้มีค่ามาก ของขวัญเวลาที่เขาให้กัน เขาเอาโบว์ผูกตัวเอง
ให้ของขวัญต่อกัน

นี่ก็เหมือนกัน เราจะให้ของขวัญกับตัวเองไง ถ้าเรามีสติปัญญา ของขวัญสิ่งนี้มีค่า
ที่สุด ไม่มีใครมาหลอกหลวงเราได้ เหตุการณ์วิกฤติเกิดขึ้นเราก็มีสติ มีปัญญา แก้ไขใครครวญให้
ชีวิตของเราผ่านจากวิกฤตินั้นไป สิ่งใดจะเกิดขึ้นจะไม่ทำลายชีวิตเรา ถ้าเรามีสติปัญญา เพราะ
เรามีของขวัญมอบให้ตัวเองด้วยสติ ด้วยปัญญา

พุทธศาสนา ศาสนาแห่งปัญญา แต่ปัญญา ถ้าทางโลกก็ปัญญาอย่างหนึ่ง ปัญญาทาง
ธรรมก็เป็นปัญญาอย่างหนึ่ง ปัญญาทางโลกกิเลสมันใช้ใจ เห็นไหม กิเลสมันให้ใช้ปัญญาอย่าง
นั้น มันใช้ มันถึงทำให้เราเร้าร้อน แต่ถ้าเป็นปัญญาทางธรรมนะจิตมันสงบแล้วเกิดภาวนามย
ปัญญา ปัญญาที่มันถอดมันถอนความเร้าร้อน ไปฟุ้งขออน สิ่งที่มีมันเผาผลาญในหัวใจนี้ไปฟุ้งขออน
นะ ไม่ต้องคิดสิ่งใดเลย ไม่ปรารถนาสิ่งใดเลยมันก็ไหม้เผาอยู่ตัวมันเอง เพราะมันไม่รู้จักตัวมัน
เอง

เวลามันถอดมันถอน ความเร่าร้อนในใจมันไม่มี ถ้าความเร่าร้อนในใจไม่มี นี่ปัญญาของพุทธศาสนา ปัญญาอย่างนี้ไง ปัญญาเกิดจากภาวนามยปัญญา ปัญญารื้อถอน ปัญญาถอดถอนพิษไข้ของใจให้มันออกจากใจไป ปัญญาที่เราใช้กันในโลกนี้เป็นปัญญาวิชาชีพ เป็นปัญญาเพื่อดำรงชีวิต เพื่อหน้าที่การงานของเรา นี่ถ้าเราใช้เฉพาะสิ่งนั้นมันกิเลสพาใช้ กิเลสพาใช้เราก็ต้องใช้เพื่อดำรงชีวิตเป็นสมมุติบัญญัติ

เวลาภาวนาเข้าไปแล้วมันจะเป็นภาวนามยปัญญา มันจะไปถอดถอนไฟสุมขนในใจของเรา แล้วเราจะเห็นคุณค่าของพุทธศาสนา ว่าศาสนาแห่งปัญญานี้ปัญญาอย่างไร? เราควรใช้อย่างไร? แล้วไปค้นคว้าในพระไตรปิฎก ค้นคว้าที่ไหนก็ไม่มี เพราะสิ่งนั้นเป็นชื่อทั้งหมด ถ้าการค้นคว้า นั่งสมาธิภาวนาที่เรามาชวนชวนพยายามทำกันอยู่นี้ มันจะทุกข์มันจะยากเราก็ต้องยอมรับ เพราะ เพราะเขาขุดบ่อเพื่อหาแหล่งน้ำ บ่อไครตั้น บ่อไครลิก เขาต้องขุดหาแหล่งน้ำเขาเอง

นี่ก็เหมือนกัน เราต้องการความร่มเย็น ความชุ่มชื้นในหัวใจของเรา เราก็ต้องนั่งสมาธิภาวนาเพื่อรื้อค้นของเราเอง มันหาที่ไหนไม่เจอหรอก มันจะหาที่ในหัวใจของเรา นี่หาในใจของเรา มันก็ต้องนั่งสมาธิภาวนาเพื่อรื้อค้นจากสติปัญญาเข้าไปหาใจของเรา เพื่อประโยชน์กับเราเอวัง